

הצדיקים להסיר את הבמות²⁰. אפשר גם שחששו שמא אכיפת איסור הבמות לה' תגרום לרוצים להקריב לחפש תחליף של עבודה זרה, כפי שנעשה בממלכת ישראל מאז ימי ירבעם.

על פי מה שהוסבר לעיל על הקשר בין המלכות ואחדות העם לבין איסור הבמות, ניתן אולי להוסיף הסבר מדוע בימי הבית הראשון לא נשמר איסור זה: אפשר שרבים מישראל סברו שהחלוקה לממלכת יהודה וממלכת ישראל, ומניעת עלייתם של עשרת השבטים לבית המקדש (מלכים-א יב,כח), ביטלה למעשה את אחדות העם סביב המקדש, והשיבה לקדמותו את היתר הבמות. דווקא חזקיהו, שהתאמץ לאחד את שרידי עשרת השבטים לאחר גלות ממלכת ישראל (עיין דברי הימים-ב פרק ל), וכן יאשיהו (ערכין לג ע"א), יכולים היו לדרוש גם את הסרת הבמות.

בימי הבית השני לא מצינו את הבמות כתופעה נפוצה (פרט לבית חונוי במצרים, עיין מנחות קט,א על נסיבות הקמתו). נראה שהדברים קשורים לביטול יצרא דעבודה זרה בתקופה זו (עיין יומא סט,א, ומשך חכמה בהקדמתו לזיקרא).

הפרת האיסור החוזרת ונשנית מעוררת תמיהה: היתכן שרבים מישראל עברו על איסור כרת מתוך רצון בעבודת ה'?! עונה על כך הנצי"ב (שו"ת משיב דבר ח"א סי' מד, בקיצורים): "וכבר היה כן בבית ראשון, שהיו מקריבים בבמות חוץ לשמים אע"ג שהוא באיסור כרת, על פי דברי כהני במות, שהיו אנשים גדולים, ואמרו כי בזה האופן יהא נוח להשיג אהבה ודביקות להקב"ה, ולא נהיה נצרך לבוא דוקא לירושלים להקריב. ומשום שחשבו עבירה זו למצוה – לא היו מלכי יהודה הצדיקים, כמו אסא ויהושפט, יכולים להעבירם מזה החטא. וכל כך היו מחזיקים למצוה, עד שכאשר בא יחזקיהו המלך ובטל הבמות אמר רבשקה: 'וכי תאמרו אל ה' אלהינו בטחנו, הלא הוא – יחזקיהו – אשר הסיר את במותיו ואת מזבחותיו', הרי חשב רבשקה לעוון גדול ליחזקיהו למנוע את העם מדביקות ואהבת ה'. ואם נחקור באיזה כח התגבר יחזקיהו, אין זאת אלא במה שהרביץ תורה ברבים, הועיל בזה למנוע מן העוון ולעשות כדעת תורה, ולא כדעת אנושי".

בחתם סופר (או"ח סי' לב) מוסיף, שעל פי הדין אסור לסתור במה שנעשתה לשם ה', ולכן קשה היה למלכים

מערכה רעט. המעלה בחוץ שחוטי חוץ (קז,א; קח,א)

קרבן בפנים ומוציאו לחוץ פוסלו ביציאה זו, ונמצא שכל העלאה בחוץ אינה אלא של דבר פסול ובכל זאת חייבה התורה על כך, וממילא הוא הדין לדבר שלא היה כלל בפנים.

הגמ' (קח,א) מביאה תשובה של שני תנאים לטענת חכמים: רבי משיב, שקרבן שנשחט בחוץ גרוע יותר מפני שלא היתה לו שעת הכושר להקרבה בפנים. ר' אלעזר בר' שמעון משיב, שקרבן זה גרוע יותר מפני ש"אינו מתקבל בפנים", כלומר, שאפילו אם הועלה למזבח – ירד, שכן לא היה פסולו בקודש. הגמ' מבארת שיש נפקא מינה ביניהם לגבי דבר שלא היתה לו שעת הכושר אבל אם עלה למזבח לא ירד, האם במקרה זה יודה ר' יוסי הגלילי שחייב עליו בחוץ¹.

רבי עקיבא איגר (על המשניות) התקשה בטעמם של חכמים: הרי קיימא לן שיש הבדל בין קרבן פסול שפסולו בקודש, שחייבין עליו בחוץ, לבין קרבן שאין פסולו בקודש, שאין חייבין עליו (משנה קט,א). אם כן תשובת ר' אלעזר בר' שמעון ברורה ופשוטה, ומה הקשו חכמים על ריה"ג? בפרט קשה מה שמשמע מהגמ' שלדעת רבי דבר שלא היתה לו שעת הכושר אין חייבים עליו בחוץ אפילו אם היה פסולו

בפסוקי התורה על איסור העלאה בחוץ נאמר: "איש איש מבית ישראל... אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' – ונכרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז, ח-ט). פסוקים אלה עוסקים בקרבן שנשחט במקדש ("שחוטי פנים") ולאחר מכן הוצא החוצה והועלה שם, שהרי על כך הטענה ש"אל פתח אהל מועד לא יביאנו", ואם נשחט בחוץ – הרי נפסל ואי אפשר להעלותו. המשנה והגמרא דנים על קרבן שמלכתחילה נשחט בחוץ ("שחוטי חוץ"), האם יש חיוב על העלאתו בחוץ, למרות שאינו ראוי להקרבה בפנים. הדיון מסתעף לשאלה, האם איסור זה נחשב כאיסור אחד עם שחוטי פנים, ולפיכך העושה את שני האיסורים הללו בהעלם אחד חייב חטאת אחת בלבד, או שמא איסור זה עומד בפני עצמו ומחייב קרבן נפרד.

מחלוקת התנאים וטעמיה

במשנה (קז,א) נחלקו תנאים בעניין המעלה בחוץ קרבן שנשחט בחוץ: לדעת חכמים הרי הוא חייב על ההעלאה, ולדעת ר' יוסי הגלילי פטור, מפני ששחיטתו בחוץ פוסלתו ונמצא שהעלה דבר פסול, וקיימא לן שאין חיוב בחוץ אלא על דבר הכשר בפנים. על כך השיבו חכמים, שגם השוחט

²⁰ דוגמאות אלו, השנויות במחלוקת, אגב הסוגיה הדומה להלן קיא,ב, וניתן היה להביא דוגמא אחרת, כגון הנשחט במחשבת פיגול. יש חולקים, שבמחשבת פיגול, שהועילה עבודתו לעניין ש"מרצה לפיגולו" (כלשון הגמ' לעיל פד,ב), הכל מודים שאף לריה"ג חייבים עליה בחוץ (קין אורה).

²⁰ לדעתו חזקיהו ניתן את הבמות בניגוד לדין הרגיל, "למיגדר מילתא", וראה בהערה הקודמת.

¹ הדוגמא בגמ' היא קרבן שהתקבל בכלי חול או שנשחט בלילה, וזה כדעת ר"ש (פד,א) שפסולים אלה אם עלו לא ירדו. תוס' (ד"ה שחיטת) מסבירים שהגמ' נקטה

”ואל פתח אהל מועד לא הביאו“; בהעלאה בחוץ: ”ואל פתח אהל מועד לא יביאנו“, שכשם שבשחיטה חייבה התורה על שחוטי חוץ כך גם בהעלאה חייבה על שחוטי חוץ (צאן קדשים וחך נתן)⁵.

הצורך בפסוקים אלה אינו ברור, שכן מן המשנה משתמע שחכמים אמרו את דבריהם מסברה, שאין מקום לחלק בין שחוטי חוץ לשחוטי פנים. נראה שהגמ' מבינה, שמכיוון שפרשת העלאה בחוץ עוסקת בשחוטי פנים – אי אפשר להרחיב את הדין לשחוטי חוץ בלא ראייה, אלא שלדעת ריה"ג מסברה יש חילוק גדול ביניהם, ולכן ראוי לדרוש אחרת, ואילו לדעת חכמים מסברה ניתן להבין שאין חילוק, ולכן אפשר לדרוש כאמור. בטהרת הקודש (על רש"י ד"ה ל"ו כריתות) משתמע אחרת, שחכמים נזקקו לפסוק לאור תשובת רבי וראב"ש לסברתם (ועיין בחמדת דניאל קו,א).

קושיית רב ביבי

רב ביבי⁶ מקשה על החיוב בשחוטי חוץ מן המשנה בכריתות פ"א מ"א, המונה את ל"ו הכריתות שבתורה (לעניין מניין החטאות לעושה את כולן בהעלם אחד, כמבואר בגמ' שם ב,ב), וביניהן את "המעלה בחוץ": מדוע לא שנתה זאת כשני עניינים, העלאת שחוטי חוץ והעלאת שחוטי פנים, כדי שיובן שהעושה את שתיהן בהעלם אחד חייב שתיים?⁷ הגמ' מסיימת ב"קשיא".

קושיית רב ביבי מובאת גם בגמ' בכריתות (ג,ב), ושם מנסה הגמ' ליישב ש"המעלה" כולל את שני הסוגים למרות שיש ביניהם חילוק חטאות, וכשם ששנתה באופן כללי את המחלל את השבת, והוא מתפרט לל"ט מלאכות. אך הגמ' דוחה, כמובא ברש"י כאן (ד"ה ל"ו כריתות), שמלאכות השבת נתפרטו במקומן, ואילו חילוק החטאות בין שתי ההעלאות לא נשנה במפורש בשום מקום.

יש מהאחרונים שפירשו שקושיית רב ביבי מוסבת רק על הדרשות בגמ', ולא על משנתנו. מן המשנה ניתן להבין שדין שחוטי חוץ ידוע מסברה, שלדעת חכמים שחוטי פנים וחוץ היינו הך, ולפיכך מובן מדוע חייבים עליהם אחת בלבד; אבל הדרשות מוכיחות שזהו דין בפני עצמו, וראוי שיהיה עליו חיוב נפרד (קדשי דוד)⁸.

6. בשטמ"ק מוסיף "בר אבי", וכן הוא במקבילה בכריתות ג,ב, וכך נראה מסדר האמוראים שם, שהובא אחרי רב פפא.

7. כך פירש רש"י את הקושיה, וטעמו, שאם אין כוונת רב ביבי שיתחייב שניים – אין מקום לקושייתו, שהרי המשנה שם באה למנות את מספר החטאות שמתחייב בהעלם אחד, כאמור. אולם בגמ' עצמה (וכן ברש"י במקבילה בכריתות) לא מפורש לגמרי שקושייתו לעניין חילוק חטאות, והיה מקום לפרש שהקשה באופן סתמי מדוע המשנה בכריתות לא הזכירה את המעלה כשני סוגים שונים, ועיין במיוחס לר"ח, שנראה שבא להוציא מפירושו זה.

8. בקדשי דוד מסתייע מלשון הגמ' בכריתות שם: "איתמר: המעלה אברי פנים בחוץ – חייב, אברי חוץ בחוץ – חייב", ועל כך מובאת קושיית רב ביבי. "איתמר" הוא מימרא של אמוראים, ומשמע שקושייתו על מימרא זו דווקא, ממנו משתמע שאלו שני חיובים נפרדים, ולא על המשנה.

יש להעיר בהקשר זה, שהלשון "מתקיף לה" בקושיית רב ביבי אינה מוכיחה

בקודש (כגון שחיטת לילה וקבלה בכלי חול לדעת ר"ש), והדבר אינו מובן, שהרי הוא ראוי להתקבל בפנים בתורת "אם עלה לא ירד"!

יש מתרצים, שחכמים לא הבינו דברי ריה"ג, וחשבו שכוונתו באומרו "שלא העלה אלא דבר פסול" שכל פסול שהוא מבטל את חיובו, ועל כן הקשו שגם שחוטי פנים נפסלים בצאתם. ובאו רבי וראב"ש להבהיר את דברי ריה"ג, שכוונתו לפסול כזה שאין לו שעת הכושר או שאין פסולו בקודש (קדשי דוד)². יש מוסיפים, שאין מחלוקת לדינא בין רבי לראב"ש, ושניהם מודים שדי בשעת הכושר או ב"פסולו בקודש", והגמ' השואלת "מאי ביניהו" באה רק לציין את הנפקא מינה בין טעמיהם³.

דרשות הכתובים

הגמ' (קז,א) שואלת מניין שהמעלה בחוץ זבח שנשחט בחוץ חייב, ומביאה שני מקורות לכך: א. הפסוק "ואליהם תאמר" (ויקרא יז,ח) בראשית הפרשה העוסקת באיסור העלאה, מלמד על כך שהפרשה עוסקת גם בשחוטי חוץ,

המעלה בחוץ שחוטי חוץ (הסכין והאש בשמאל הציור מוכנים לשחיטת העולה והעלאתה). לדעת רבי יוסי הגלילי השוחט קרבן בחוץ פטור על העלאתו בחוץ, מפני שאינו ראוי להתקבל בפנים ומעולם לא היה ראוי. לדעת חכמים התורה חייבה אף במקרה זה, וכן הלכה.

שנדונו בפרשיה הקודמת אודות איסור השחיטה⁴. ב. ר' יוחנן לומד גזרה שוה 'הבאה' בין שתי הפרשיות (בשחוטי חוץ:

2. לתירוצים נוספים עיין רש"ש ומה שהשיב עליו בחמדת דניאל, ועיין גם בתפארת ירושלים על המשניות.

3. קרן אורה, שפת אמת ואהל משה (ולא כרש"י ד"ה שחיטת לילה), ובזה יישבו קושיית רעק"א וקושיות תוס' סוף ד"ה שחיטת ממצבים שונים שבהם היתה שעת הכושר ובכל זאת אם עלה ירד, כגון דם שיצא לדעת ר' יהודה, או במנחות לדעת ריה"ג עצמו (פג,ב) שאין המזבח מקדשם, ובכל זאת מצינו שחייבים עליהם בחוץ.

4. דרשה זו מובאת בגמ' בשני אופנים: רב כהנא דורש "ואליהם" כמו "ועליהם", על הקרבנות האמורים לעיל, ואילו תנא דבי ר' ישמעאל סובר ש"ואליהם" מערב את הפרשיות, ופירש רש"י שהו' מוסיף על העניין הראשון, ועיין מלבי"ם אחרי מות אות קא.

5. בברכת הזבח הגיה בגמ' ודעתו שהגזרה שוה של ר' יוחנן לא הזכירה כאן כלל, וכן הנוסח בילקוט שמעוני רמז תקפב, וגם במיוחס לר"ח כאן לא הביא את הגזרה שוה.

חילוקי החטאות במקרים שונים, ולא כתב בשום מקום שהמעלה שחוטי חוץ ושחוטי פנים חייב שתיים.

בלחם משנה (הל' שגגות א,ד) תמה על הרמב"ם, מדוע לא מנה שתי "המעלה". המשנה למלך (הל' מעשה הקרבנות יח,ד, בסופו) סובר שהרמב"ם הבין מה"קשיא" שאמנם אין לנו תירוץ, אבל האמת היא שאינו חייב אלא אחת (אך כתב שיש מקום לפרש את הגמ' אחרת, שקיימא לן שאכן חייב שתיים, והתמיהה נותרת על המשנה בכריתות, שלא פירטה זאת). בקרן אורה תירץ את הרמב"ם על פי דרכו הנ"ל, שקושיית רב ביבי מוסבת רק על הגזרה שוה ולא על ההיקש, שהרמב"ם לא קיבל להלכה את הגזרה שוה (עיין הל' מעשה הקרבנות שם); ולפירוש זה רש"י יחלוק להלכה על הרמב"ם. עוד כתב בקרן אורה בדעת הרמב"ם, שעל פי מסקנת הגמ' להלן בעניין החלוקה בין השוחט לבין הזורק את הדם, ש"הכתוב עשאן לכולן עבודה אחת", הוא הדין לשני מיני ההעלאה¹⁰.

יש להעיר על לשון רבנו גרשום בכריתות (ג,ב): "והא איתמר במסכת זבחים: המעלה אברי פנים, שראוי להקטירן בעזרה והקטירן בחוץ, ואברי חוץ, אברי קדשים (שיצאו) [ששחטן] בחוץ ומעלן בחוץ, או חולין מעלה בחוץ לשם קדשים"¹¹, חייב שתיים. וקשיא ליה לרב ביבי התם...". ברור מדבריו שפשוט לגמ' שחייב שתיים, ורב ביבי רק הקשה מדוע הדבר לא הוזכר במשנה.

סיכום

לדעת חכמים המעלה בחוץ שחוטי חוץ חייב, על פי דרשות מיוחדות, וכן הלכה (רמב"ם). רב ביבי סובר שלשיטה זו ראוי שהמעלה שחוטי חוץ ושחוטי פנים יתחייב שתיים, ותמה על המשנה בכריתות שלא פירשה זאת. להלכה הרמב"ם פסק שלא כמותו, ואילו מדברי רגמ"ה משמע שדברי רב ביבי מוסכמים.

מערכה רפ. חיוב חטאת לשוחט זורק ומעלה בחוץ (קז,א-ב)

הוזכר כאן עונש כרת לשוחט או מקטיר קרבן בחוץ. הסוגיה עוסקת בשאלה מה המקור בתורה לחיובו של הזורק מדם הקרבן בחוץ, ומהן ההשלכות הנובעות מהאופן המדויק בו הדבר נלמד.

מחלוקת התנאים והאמוראים

הגמ' מביאה ברייתא ובה מחלוקת תנאים על המקור

בגוף קושיית רב ביבי העיר בעל חק נתן, שלא מובן מדוע הדרשה המיוחדת בעניינם מצדיקה חיוב נפרד. הדרשה לא באה אלא ללמד שאף הם כלולים בפרשת האיסור על העלאת שחוטי פנים, והרי זה כזורק את הדם, שהתרבה לאיסור מ"דם שפך" או מ"או", ונחשב כאיסור אחד עם השוחט או עם המעלה, כמבואר בהמשך הסוגיה!

בקדשי דוד יישב את הקושיה, שההיקש ב"ואליהם תאמר" או הגזרה שוה אין פירושה שאף הם כלולים בפרשה זו של שחוטי פנים, אלא שכשם שיש לאו וכתת על שחוטי פנים – כך גם על שחוטי חוץ. הדבר דומה לגזרה שוה "הבאה" המלמדת על אזהרה בשחוטי חוץ (לדעת ר' יוחנן לעיל), ומכוח דרשה זו נחשב השוחט כאיסור נפרד⁹.

בקרן אורה "מודה במקצת" לקושיית בעל חק נתן, וכתב שקושיית רב ביבי אינה מוסבת על ההיקש "ואליהם תאמר", שכן עירוב הפרשיות מחשיב את הלאו כנאמר על הכל כאחת (בניגוד לרש"י ד"ה ל"ו כריתות: "דכיון דגמרת להו בהיקשא או בגזרה שוה הוה ליה כל חד וחד גוף עבירה"). הקושיה רק על דרשת ר' יוחנן מגזרה שוה "הבאה", ממנה יוצא שאנו לומדים על שחוטי חוץ לאו בפני עצמו (על פי זה הסביר את הרמב"ם, כדלהלן).

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יח,ה) פוסק: "השוחט קדשים והעלה אותן בחוץ – חייב שתיים, אחת על השחיטה ואחת על ההעליה. וכן אם שחט בפנים והעלה בחוץ – חייב על ההעליה. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים – חייב על השחיטה". פסק כחכמים בעניין שחוטי חוץ, אך לא ציין שהמעלה שחוטי חוץ ושחוטי פנים חייב שתיים, כפי שכתב על השחיטה וההעלאה. גם בהלכות שגגות (א,ד) מנה את העבירות שהעושה אותן חייב חטאת ומנה את המעלה בחוץ כאחד מהם. בהמשך (פרקים ד-ז) פירט את

בפרשת אחרי מות, בה נאמר איסור השחיטה מחוץ למקדש, נאמר: "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה... ואל פתח אהל מועד לא הביאו... דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך, ונכרת האיש ההוא מקרב עמו" (ויקרא יז,ג-ד). בהמשך נאמר גם איסור העלאה בחוץ: "ואליהם תאמר איש איש מבית ישראל... אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו" (שם פס' ח-ט).

10. בליקוטי הלכות בכריתות משמע שהבין שהרמב"ם פירש שהסוגיה לא עוסקת כלל בחילוק חטאות, וראה לעיל הערה 7.

11. דבריו מחודשים מאד, שגם אם לא הקדיש קרבן, אלא העלה בשר חולין לשם קרבן, הרי זה חייב.

9. שהקושיה מוסבת על דברי האמוראים, ומצינו לשון זו גם בקושיה על משנה, כגון להלן ד"ב, "מתקיף לה רבינא", ועיין יד מלאכי כלל תעו באריכות.

9. אם היו השוחט והמעלה נחשבים כלאו אחד ושתי כריתיות – היה ראוי שהשוחט ומעלה יתחייב חטאת אחת בלבד, כמבואר בגמ' בכריתות ב.